

УДК 159.91:613.1]:378.011.3

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11\(25\)-689-702](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-689-702)

Ордатій Наталія Миколаївна доктор філософії (PhD), асистент, ВНМУ ім. М.І. Пирогова, лікар психіатр ВМКЦ, <https://orcid.org/0000-0002-8100-2790>

ВЗАЄМОУЗАЛЕЖНЕНІСТЬ ПСИХОСОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я Й ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Метою статті є визначення взаємозв'язку психологічного здоров'я й екологічної свідомості здобувачів освіти в закладах вищої освіти. Об'єктом дослідження є взаємозв'язок психологічного здоров'я й екологічної свідомості студентів. Методи дослідження.* У процесі дослідження апробовано такий психодіагностичний інструментарій: методика визначення семантичного диференціалу, методика визначення самопочуття, настрою і активності, Міннесотський багатопрóфільний особистісний опитувальник, згідно яких опрацьовано статистичні дані дослідження, проаналізовано якісні та кількісні показники одержаних результатів.

Результати. Поляризація акцентуацій характеру студентів впливає на схильність в розвитку психопатологічних рис (психопатії, гострі афективні реакції, девіаційні розлади поведінки, неврози тощо). Студенти-медики та студенти-психологи КГ за ММРІ мають більш гармонійний особистісний профіль у порівнянні з респондентами ЕГ, їм властива висока екологічна усвідомленість і вмотивованість в умовах середовища ЗВО. Установлено, що студенти-медики мають більшу схильність до прояву психосоматогеній (іпохондричного характеру за шк. Нs), більшу замкнутість у порівнянні зі студентами-психологами (шк. Sc), у яких вищі оптимістичність і відкритість (шк. Ma) як адаптивні внутрішні ресурси психологічної стійкості до впливу стресових ситуацій екосередовища ЗВО.

Виявлені кореляційні взаємозв'язки свідчать про взаємозалежність між екологічною свідомістю та станом психологічного здоров'я особи, зокрема самопочуттям, активністю та настроєм. Водночас встановлено певні особистісні характеристики, переживання яких прямо протилежне стану психологічного здоров'я (особистісної тривожності, нейротизму, іпохондрії, депресії та істерії).

Зауважено, що суттєвих відмінностей між студентами-медиками та студентами-психологами не встановлено.

Ключові слова: психосоматичне здоров'я, екологічна свідомість, здобувачі освіти, заклади вищої освіти, психопатологічних рис.

Ordatii Natalia Mykolaivna PhD, assistant, Vinnytsia National Pirogov Memorial Medical University, psychiatrist of the Medical Service of the Military Medical Clinical Center of the Central Region, <https://orcid.org/0000-0002-8100-2790>

THE INTERDEPENDENCE OF PSYCHOSOMATIC HEALTH AND ENVIRONMENTAL AWARENESS OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. *The purpose* of the article is to determine the relationship between psychological health and environmental awareness of students in higher education institutions. The object of the study is the relationship between psychological health and environmental awareness of students. Research methods. In the course of the research, the following psychodiagnostic tools were tested: the method of determining the semantic differential, the method of determining well-being, mood and activity, the Minnesota multi-profile personality questionnaire, according to which the statistical data of the study were processed, and the qualitative and quantitative indicators of the obtained results were analyzed.

The results. The polarization of students' character accentuations affects the tendency to develop psychopathological traits (psychopathies, acute affective reactions, deviant behavior disorders, neuroses, etc.). Medical students and psychology students of CG according to MMRI have a more harmonious personal profile in comparison with EG respondents, they are characterized by high environmental awareness and motivation in the conditions of the higher education environment. It was established that medical students have a greater tendency to manifest psychosomatogenies (of a hypochondriacal nature according to the grade Hs), greater introversion compared to psychology students (grade Sc), who have higher optimism and openness (grade Ma) as adaptive internal resources of psychological resistance to the influence of stressful situations of the environmental protection environment.

The identified correlations indicate the interdependence between environmental consciousness and the state of psychological health of a person, in particular, well-being, activity and mood. At the same time, certain personal characteristics have been established, the experience of which is directly opposite to the state of psychological health (personal anxiety, neuroticism, hypochondria, depression, and hysteria).

It was noted that no significant differences were found between medical students and psychology students.

Keywords: psychosomatic health, environmental awareness, education seekers, institutions of higher education, psychopathological traits.

Постановка проблеми. Потреба суспільства в нових якісних освітніх досягненнях є потужним чинником впливу на особистість здобувача, який спонукає його до змін власне основ розуміння взаємозв'язку освіти та особистісного розвитку. У класичній парадигмі сучасної освіти вирішальну роль відіграє принцип детермінізму, який втілено в абсолютизації ролі впливу викладача на студента. У нових моделях освіти центральне місце займає процес розвитку або коеволюції викладача та здобувача освіти. Реалізуючи механістичний характер наукового розвитку, класична освітня парадигма вдається до оптимізації, інтенсифікації, уніфікації освітнього процесу з його стандартизацією програм та планів [1, 2, 3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нова модель освіти передбачає індетермінізм, нелінійний характер зв'язків, багатоваріантність рішень, коеволюцію, інноваційні методології та методи розвитку мислення, синергетизм, альтернативність, креативність викладача та студента у їх взаємодії та співпраці, що формуватиме відповідний рівень екологічної свідомості здобувачів освіти (І. Бойко, В. Борецький, Н. Марфенін, В. Оскольський, О. Паламарчук, О. Яницький).

Метою статті є визначення взаємозв'язку психологічного здоров'я й екологічної свідомості здобувачів освіти в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Експериментальною базою дослідження упродовж 2021 – 2022 рр. були Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського та Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова. Загальна чисельність вибірки студентів складала 210 здобувачів вищої освіти спеціальностей 222 «Медицина» та 053 «Психологія» вікової категорії від 17 до 22 років, котрі надли згоду на участь в експерименті. Наявність психосоматичних ознак та їх відсутність в групах обумовлює їх поділ на контрольну та експериментальну групи за кожною вибіркою осіб.

Об'єктом дослідження є взаємозв'язок психологічного здоров'я й екологічної свідомості студентів.

У процесі дослідження апробовано такий психодіагностичний інструментарій: методика визначення семантичного диференціалу, методика визначення самопочуття, настрою і активності, Міннесотський багатопрóфільний особистісний опитувальник, згідно яких опрацьовано статистичні дані дослідження, проаналізовано якісні та кількісні показники одержаних результатів.

Екологічна свідомість – це інтегральна риса характеру особистості, яка здатна активно коригувати власний спосіб життя в межах еко-середовища, а також є важливою складовою суспільної свідомості й водночас детермінантою масового світосприйняття, яка, передусім, сприяє переусвідомленню традиційної шкали цінностей на перевагу ціннісному ставленню і співіснуванню людини з природою в умовах соціально-екологічної інтервенції [2, 3].

Методика визначення семантичного диференціалу (СД) для виявлення емоційної реакції респондентів на слова та змістовно-смыслову й семантичну складові мовленнєвої діяльності. За кожною шкалою опитувальника розраховано середні оцінки, трансформовано їх у бали за трьома факторами: *фактор оцінки* (Ео) – 1, 4, 8, 10 балів; *фактор сили* (Ес) – 2, 6, 9, 12 балів; *фактор активності* (Еа) – 3, 5, 7, 11 балів. Наприкінці роботи до кожного слова отримуємо 12 оцінок у відповідних таблицях. Середні показники позначають середнє значення за кожним із трьох факторів (табл. 1).

Таблиця 1

Емоційна реакція респондентів на слова та змістовно-смыслову й семантичну складові мовленнєвої діяльності згідно з СД

Фактор оцінки (Ео)		Фактор сили (Ес)		Фактор активності (Еа)	
Слова	Бали	Слова	Бали	Слова	Бали
Щирий	9,4	Прагматичний	5,3	Щирий	5,7
Вірний	8,5	Байдужий	4,7	Зухвалий	4,9
Співчутливий	7,1	Зухвалий	4,2	Вірний	3,1
Розсудливий	6,8	Ощадливий	3,2	Ощадливий	2,5
Покірний	6,4	Вірний	2,6	Співчутливий	1,8
Скромний	5,1	Покірний	1,2	Прагматичний	1,4
Байдужий	4,3	Скромний	0,5	Розсудливий	0,7
Прагматичний	3,1	Щирий	-1,2	Покірний	0,1
Ощадливий	2,2	Співчутливий	-1,4	Скромний	-1,3
Зухвалий	1,2	Розсудливий	-1,7	Байдужий	-1,4

Обрахунки здійснено за інтервалом між середньогруповими та індивідуальними вимірами кожного слова згідно з такою формулою:

$E = (E_o)_{\text{інд.}} - (E_o)_{\text{гр.}} + (E_c)_{\text{інд.}} - (E_c)_{\text{гр.}} + (E_a)_{\text{інд.}} - (E_a)_{\text{гр.}}$, де величини $E_{\text{інд.}}$ та $E_{\text{гр.}}$ – середньостатистичні виміри індивідуальних та групових показників за результатами методики.

Отримані результати дослідження узагальнено в таблиці (табл. 1; рис. 1) за усіма факторами (Ео, Ес, Еа) та їх середніми значеннями в порядку зменшення середньої ваги кожного зі слів.

Зауважимо, що за фактором Ео виявилось позитивне та негативне ставлення людини до слова, фактор Ес визначав саме її потенціал можливостей, а фактор Еа вказував на спроможність до реалізації власного потенціалу в вимірах екосередовища ЗВО.

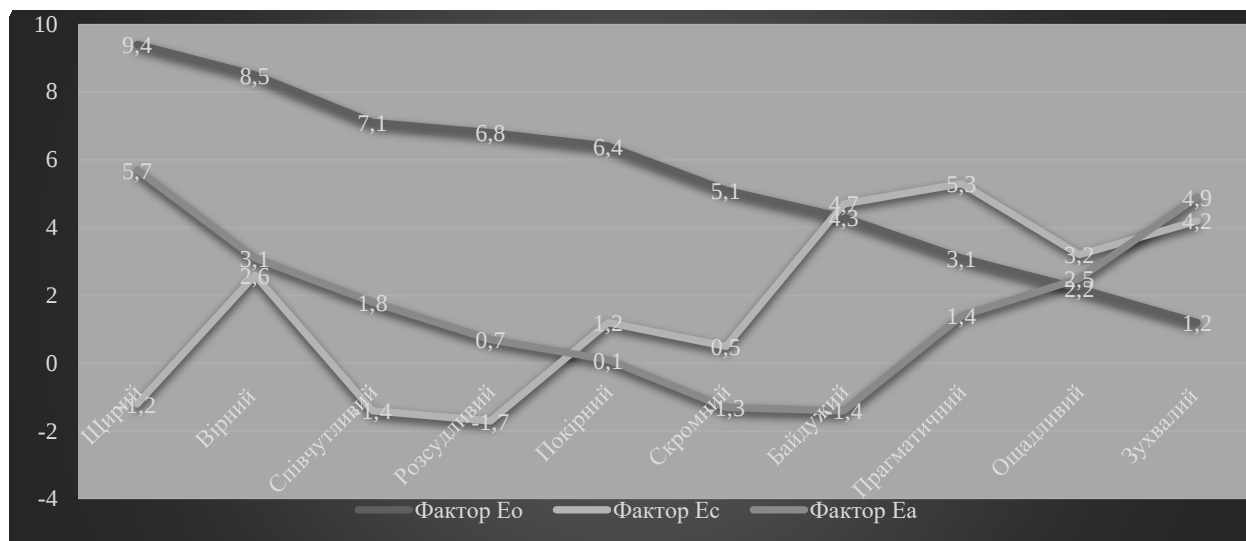

Рис. 1. Семантичний диференціал якісного та кількісного індексу значення слів у респондентів

На рис. 1 показано, що *фактор оцінки (Ео)* є найбільшим для таких слів як « щирий» і « вірний», найменшим – для слів «ощадливий» та «зухвалий». *Фактор сили (Ес)* відображено в максимальних показниках за значенням таких слів як «прагматичний» і «байдужий» у найменших – в словах «співчутливий» та «розсудливий». *Фактор активності (Еа)* представлено в найвищому значенні слів « щирий» і « зухвалий», а в найнижчому – « скромний» та «байдужий». Отже, загальнолюдські цінності суттєво актуальні для студентів в екосередовищі ЗВО згідно з максимальними цифровими показниками (9,4 та 8,5). Однак, незважаючи на те, що *фактор сили* чи потенціал слів « прагматичний» і « байдужий» є домінуючим (5,3 та 4,7), а *фактор активності* як чинник реалізації значення слова в майбутньому визначає їх рівносильність, прагматичні та загальнолюдські цінності, що в однакових пропорціях представлені в таблиці 1, підтверджують їх репрезентативність в обох групах. Порівнюючи ці показники, зауважимо, що *фактор оцінки* отримав максимальну кількість балів (9,4), а *фактори активності та сили* мають середні цифрові значення (5,3 та 5,7), що свідчить про наявність і підпорядкованість загальнолюдських цінностей у респондентів за досить високими показниками, однак потенціал реалізації цих якостей (Ес та Еа) в поведінці здобувачів вищої освіти ЕГ є незначним і проблематичним у сучасних умовах ЗВО. У КГ зафіксовано високий рівень зацікавленості студентів збереженням природних об'єктів та доглядом за ними, що вказує на їх раціональний підхід до організації здорового способу життя і використання власного життєвого потенціалу.

За методикою визначення самопочуття, активності, настрою (САН) (В. Доскіна, Н. Лаврентьєва, В. Шараю, М. Мірошникова) для оцінки самопочуття, активності та настрою встановлено, що переживання самопочуття,

активності та настрою (рис. 2) знаходяться на межі середнього та низького рівнів ($2,4 \geq 4,4$ та $2,5 \geq 4,3$) у повсякденній діяльності здобувачів освіти. У респондентів ЕГ із середнім та високим рівнем екологічної свідомості відповідні показники значно вищі та знаходяться в межах високого рівня, за винятком активності із середнім рівнем настрою, яка має показник 1,8.

Виявлені особливості дозволяють прослідкувати тенденцію: при збільшенні рівня екологічної вмотивованості (реалізується у пізнавальній активності, емпатії, управлінні власними емоціями, розпізнаванні емоцій інших людей тощо) зростатимуть показники самопочуття, активності та настрою особистості.

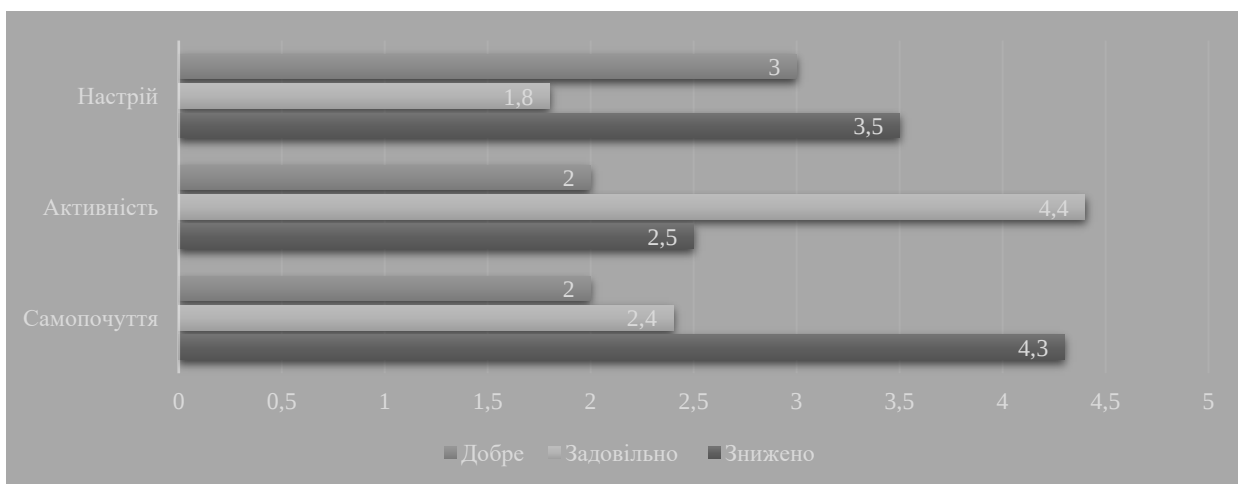

Рис. 2. Результати оцінки психічного стану ЕГ (самопочуття, активності, настрою) здобувачів освіти ЗВО

Зауважимо, що суттєвих відмінностей між студентами-медиками та студентами-психологами за цією методикою не встановлено. У КГ зафіксовано високі показники настрою, активності та самопочуття, що відображено у природоцентричному спрямуванні при формуванні власних стратегій життя.

Відповідно до мети та завдань нашого дослідження було використано такі шкали *Міннесотського багатопрофільного особистісного опитувальника (MMPI-2)*: Шкалу невротичного контролю (Іпохондрії), Шкалу песимістичності (Депресії) та Шкалу емоційної лабільності (Істерії). Результати опитування узагальнено на рис. 3.

На діаграмі (рис. 3) відображено показники трьох шкал наявного рівня екологічної свідомості у студентів. Так, при низькому рівні екологічної свідомості респондентів спостерігається виражений невротичний контроль (іпохондрія – 4.3), схильність до песимістичності (депресії – 2.4) та емоційної лабільності (істерії – 3.2). Респонденти із середнім рівнем екологічної свідомості характеризуються схильністю до невротичного контролю (іпохондрії – 2.5), песимістичності (депресії – 1.4) та емоційної лабільності (істерії – 2.9). Високий рівень екологічної свідомості респондентів визначає відсутність відхилень за виділеними шкалами.

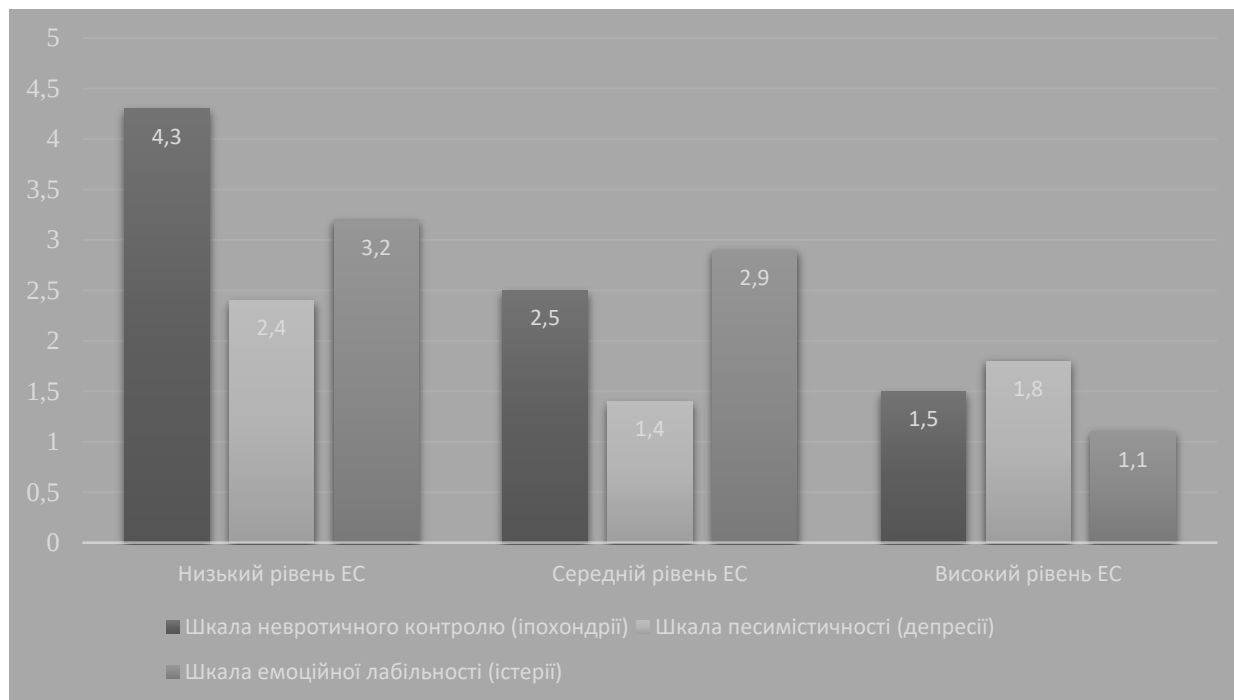

Рис. 3. Результати дослідження студентів ЕГ за методикою ММПІ-2

Шкала іпохондрії вимірює схильність учасника експерименту до астено-невротичного типу особистості. Для цього типу турбота про здоров'я набуває надцінного характеру, домінує в системі особистих цінностей, знижує рівень активності, збіднює інтереси, відриває від суспільного життя. Здорові студенти з високими оцінками за цією шкалою повільні, пасивні, безініціативні, з негнучким консервативним мисленням, схильні приймати все на віру, з покірним ставленням до влади і авторитету. У спілкуванні їм не вистачає невимушеності, вони повільно пристосовуються і погано переносять зміну обстановки, легко втрачають рівновагу в соціальних конфліктах. Але при цьому невивагливі, задовольняються малим, добре долаючи звичні труднощі.

Шкала депресії вимірює ступінь «близькості» до гіпотимного типу особистості. Високі оцінки за цією шкалою властиві чутливим, сензитивним особам, схильним до тривоги, боязким, сором'язливим, незадоволеним собою і власними можливостями. У справах вони старанні, сумлінні, високоморальні і обов'язкові, але не здатні прийняти рішення самостійно, без коливань і невпевненості. Будь-яка робота або діяльність їм неприємна і дуже швидко їх стомлює. Вони не здатні до тривалого вольового зусилля і за найменших труднощів впадають у відчай. Оточенню така людина здається песимістом, замкнутим, мовчазним, сором'язливим та надмірно серйозним, однак насправді особа може відчувати потребу в глибоких і міцних контактах з навколишніми людьми. Вона легко ідентифікує себе з окремими людьми, явищами, якщо ж ототожнення порушується, то особистість сприймає це як катастрофу, що псує її

настрій. Насправді ці люди намагаються таким чином привернути до себе увагу й утримувати в полі зору оточення, не байдужого до них.

Шкала істерії сформована для виявлення осіб, схильних до невротичних захисних реакцій конверсійного типу. Вони використовують симптоми фізичного захворювання як засіб вирішення скрутних ситуацій або як спосіб уникнення повної відповідальності. Усі проблеми вирішуються зануренням у хворобу. У людей з високими оцінками за цією шкалою відзначається здатність до витіснення факторів, що викликають тривогу; демонстративне підкреслення соматичного неблагополуччя з тенденцією заперечувати труднощі в соціальній адаптації. У конфліктах такі студенти для самозахисту найчастіше використовують посилення наявності соматичних скарг, які носять поверхневий характер, що підтверджує наші припущення.

Установлено, що особливості психогенії за цим типом складають психопатологічне підґрунтя для розвитку стресових розладів. Особистісний профіль за ММРІ в ЕГ (із психосоматичними дисфункціями) відрізняється змістовним наповненням від профілю КГ респондентів, в першу чергу, за рахунок соціальної інтровертованості, проявів психастенії, зіткнення протилежних внутрішніх потреб та схильності до психосоматизації стресових переживань (рис. 4). Зауважимо, що в особистісному профілі ММРІ ЕГ виявлено вищі показники за результатами шкали Pt ($45,37 \pm 39,85$ у порівнянні з $9,60 \pm 9,15$ балів, $p \leq 0,01$), що обумовлено екологічними впливами на психіку осіб у соціометричному вимірі (підвищена конфліктність у середовищі ЗВО, неузгодженість інтересів у колективі, online-навчання тощо), та діагностовано більш виражені риси тривожності (шкала Pt, $47,31 \pm 44,31$ у порівнянні з $17,97 \pm 11,29$ балів, $p \leq 0,01$) і соціальної інтровертованості (шкала Si, $46,16 \pm 39,34$ у порівнянні з $9,79 \pm 7,23$ балів, $p \leq 0,001$).

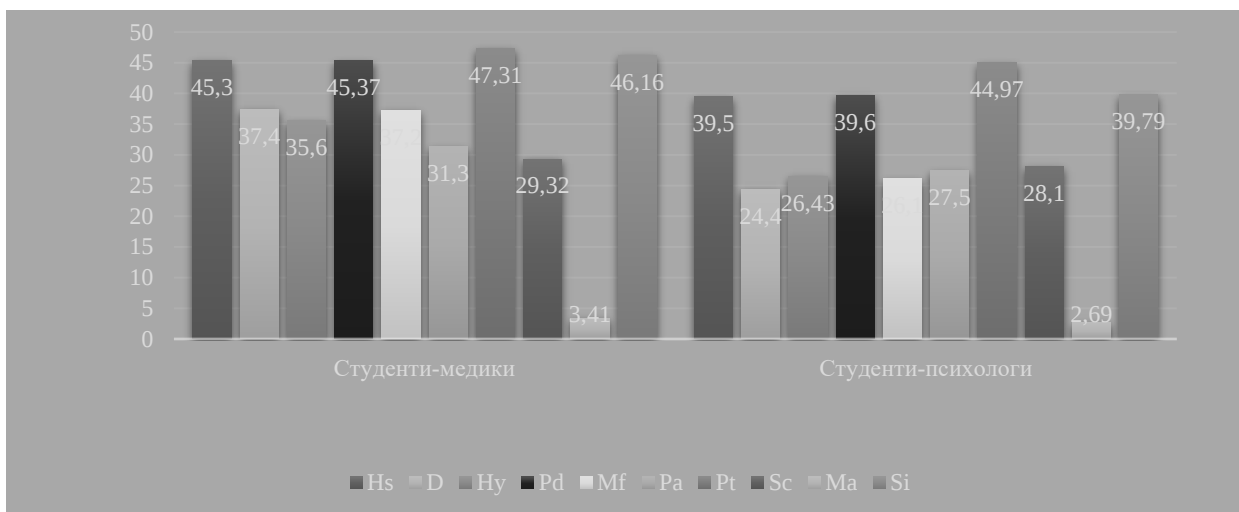

Рис. 4. Особистісний профіль студентів-медиків і студентів-психологів за ММРІ в ЕГ (із психосоматичними дисфункціями)

Студенти-медики та студенти-психологи КГ за ММРІ мають більш гармонійний особистісний профіль у порівнянні з респондентами ЕГ, їм властива висока екологічна усвідомленість і вмотивованість в умовах середовища ЗВО (рис. 5).

Установлено також, що студенти-медики мають більшу схильність до прояву психосоматогеній (іпохондричного характеру за шк. Hs), більшу замкнутість у порівнянні з КГ студентів-психологів (шк. Sc), у яких вищі оптимістичність і відкритість (шк. Ma) як адаптивні внутрішні ресурси психологічної стійкості до впливу стресових ситуацій екосередовища ЗВО.

Подібною до ММРІ в змістовному контексті методика визначення типу акцентуації рис характеру та темпераменту К. Леонгарда і Г. Шмішека, призначена для діагностики акцентуйованих типів особистості та їх розвитку, адаптації і психічного здоров'я, а також для вимірювання вираженості основних рис, які накладають відбиток на особистість загалом та за несприятливих соціальних умов руйнують її структуру. У КГ не зафіксовано істотно виражених проявів акцентуацій характеру; в ЕГ у 73% респондентів виявлено ознаки деякої акцентуації характеру.

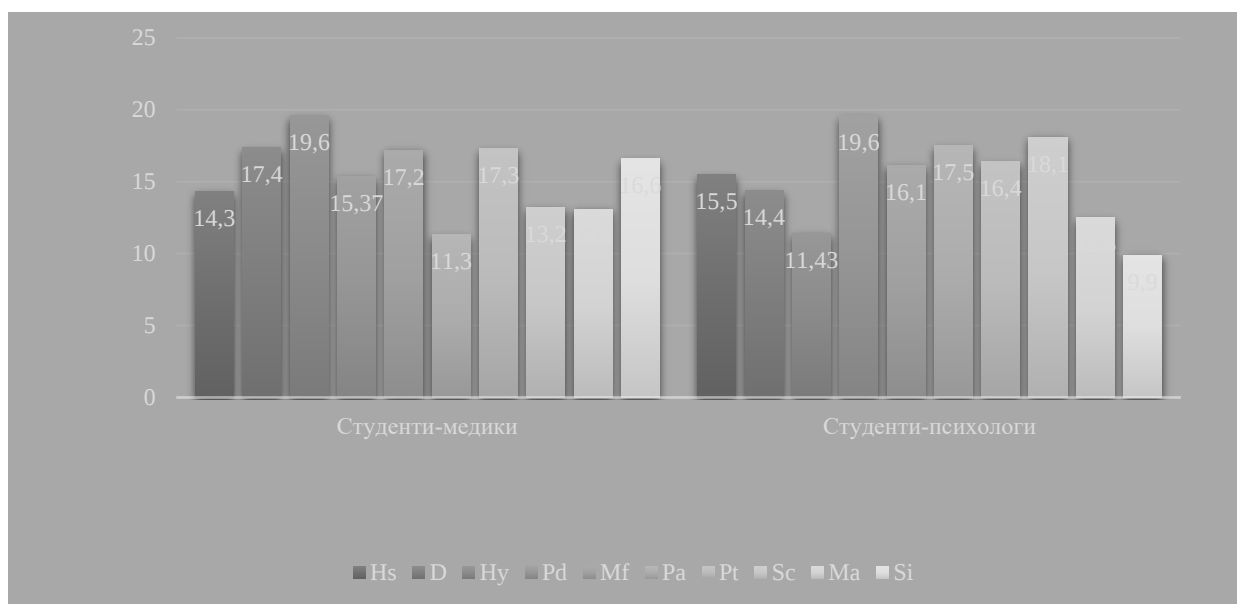

Рис. 5. Особистісний профіль студентів-медиків і студентів-психологів за ММРІ в КГ

Із використанням цієї методики виокремлено такі основні типи акцентуйованих особистостей (рис. 6), що за сприятливих умов відповідають систематиці психопатій у респондентів нашого дослідження: гіпертимність (13,2%), застрягання (6,4%), емотивність (5,4%), педантичність (5,3%), тривожність (8,7%), циклоїдність (12,3%), демонстративність (10,7%), збудливість (3,3%), дистимність (2,6%), екзальтованість (4,1%).

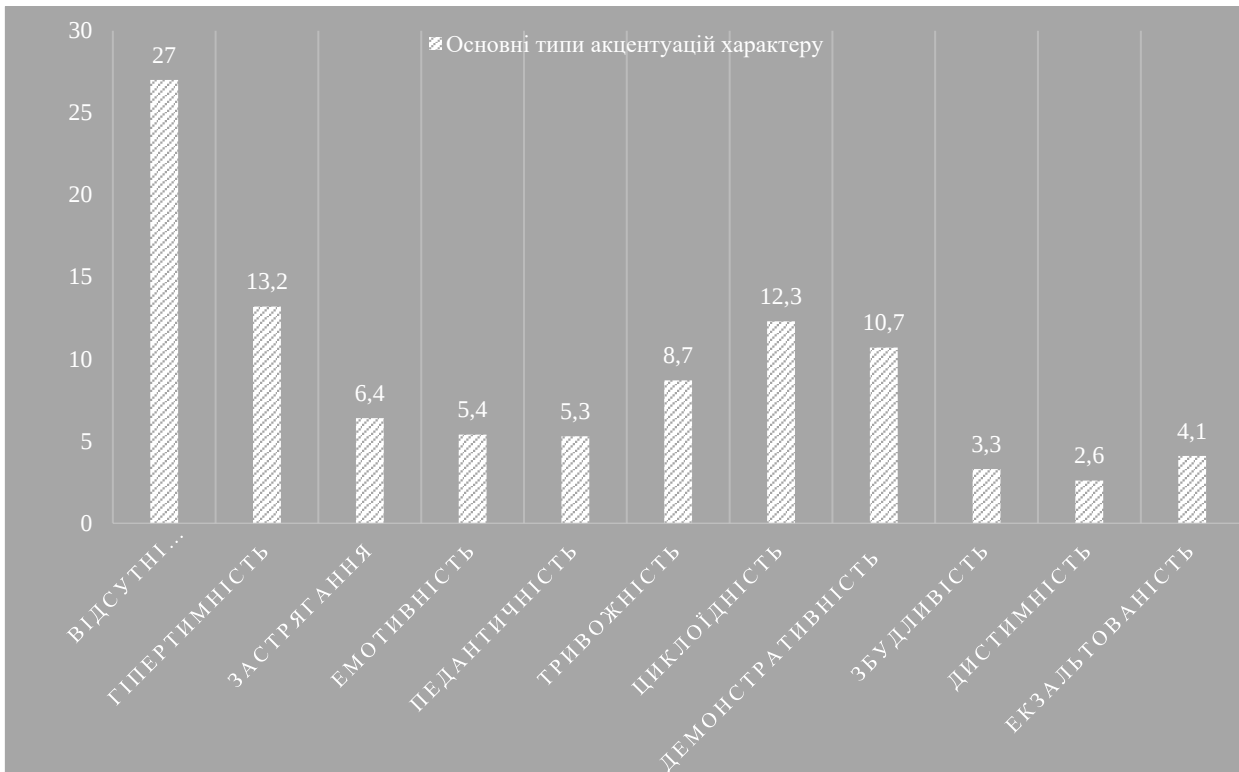

Рис. 6. Типи акцентуації рис характеру та темпераменту (за методикою К. Леонгарда і Г. Шмішека)

Демонстративний тип характеризує потреба особи в самовираженні, що обумовлена постійним прагненням вразити оточення, привернути до себе увагу за допомогою самовихваляння і демонстрації себе в центрі подій, що відображає виражену істеричність (за шкалою *Hu MMPI*), схильність до драматизації подій, нестійкість фону настрою і чутливості, егоцентризм, інфантильність, екзальтованість тощо.

Педантичний тип має яскраво виражені зовнішні прояви – прагнення до порядку, підвищену акуратність, нерішучість і обережність. Згідно показників *шк. Hs* у них переважають такі особистісні риси: схильність до гіперсоціалізації установок, контролю власних емоцій, традиційні поведінкові орієнтування, загальноприйняті норми, які вказують на фіксацію уваги в людини на самовідчутті та схильність до іпохондричних навіювань.

Застраваючий тип характеризує тривалість емоційних переживань і низька стійкість до афекту. За *шк. D MMPI* їх характеризує песимістично знижений настрій, бажання відійти від складного прийняття рішень; вони часто засмучені власним становищем через життєві події. Спостерігається клінічно виражена депресія із почуттям безперспективності, смутку та суїцидними намірами.

Збудливий тип має надзвичайно виражену імпульсивність поведінки, що підтверджує за *шк. Pd MMPI* наявність таких рис: підвищену схильність до

конфліктності, імпульсивності, недостатність об'єктивних обставин в усвідомленій орієнтації за бажанням і аж ніяк за реальністю подій (ігнорування об'єктивних обставин в усвідомленій орієнтації бажань). Такі особи демонструють ознаки соціальної дезадаптованості, агресивність, конфліктність, виражену імпульсивність та безконтрольність власної поведінки.

Гіпертимний тип характеризує схильність до постійного перебування в яскраво-піднесеному настрої, незважаючи на відсутність будь-яких зовнішніх причин цього, згідно чого за *шк. X MMPI* виокреслено акцентуованість, яка обумовлена стійким підйомом настрою, підвищеною енергійністю та активністю, відчуттям добробуту, фізичної та психічної продуктивності.

Дистимний тип респондентів відрізняється їх сконцентрованою на похмурих настроях, негативних результатах і сумних сторонах життя, що виявляється у поведінці, в спілкуванні з оточенням, в особливостях прийняття рішень тощо. Зазвичай ці люди занадто серйозні та малоактивні. За *шк. Sc MMPI* визначено їхні особистісні якості: відмежування від оточення, своєрідність ієрархії цінностей, індивідуальність, труднощі у спілкуванні, що вказує на виражену дезорганізацію поведінки, схильність до аутичного типу мислення і зниження реалістичності.

Головними особливостями **тривожного типу** особистості є занепокоєння стосовно майбутніх можливих невдач та підвищена тривожність, що проявляється у хвилюванні за складність власного життя і долю близьких. Причому об'єктивних причин таких переживань немає або вони зовсім незначні. Їм притаманні боязкість, підвищена тривожність, іноді з проявом покірності щодо усталених обставин. Демонстративна вираженість цих психастенічних рис характеру (за *шк. Pt MMPI*) вказує на дезорганізацію поведінки внаслідок невинуватеної тривожності, схильності до нав'язливих ідей та сприяє розвитку психопатій тривожного типу.

Циклотимному типу властиві постійні зміни гіпертимного та дистимного станів, причиною чого є неспецифічність зовнішніх умов у середовищі ЗВО як факторів постійних і невинуватених змін. За *шкалою Pa MMPI* діагностовано за цим типом афективну ригідність на межі з параноєю, що обумовлено такими властивостями як застрягання на негативних переживаннях, схильність до прямої в спілкуванні, недоречна образливість, догматизм, який сприяє формуванню безглузвих ідей із почуттям власного пригнічення та ворожості з боку оточення.

Головною рисою особистостей **екзальтованого типу** є їх інтенсивна реакція на певний зовнішній подразник. Психіка вкрай нестійка та знаходиться переважно у збудженому стані. За *шкалою X MMPI* цьому типу відповідає психологічна характеристика інтро/екстраверсії для виявлення цих рис респондентів як у межах психопатій, так і при клінічній патології, провідними поведінковими рисами при чому є самозаглиблення та відсутність уваги до них,

що сприяє виникненню психологічного напруження із наступною його соматизацією.

Емотивний тип характеризує глибину переживань і світовідчуття. Його виявлено лише в групі студентів психологічної спеціальності. Особливістю емотивної сфери таких респондентів є висока чутливість до духовного життя людини. Для них характерні лагідність і доброта, емоційна чуйність і високорозвинена емпатія. До позитивних рис віднесено: співпереживання, доброту, радість за чужі успіхи, дисциплінованість, загострене почуття обов'язку та відповідальності. Негативні риси – надмірна плаксивість і чутливість.

Таким чином, саме на тлі поляризації акцентуацій можуть виникнути психопатологічні розлади (психопатії, гострі афективні реакції, девіаційні розлади поведінки, неврози тощо).

Для виявлення взаємозв'язку психологічного здоров'я й екологічної свідомості здобувачів освіти та визначення його особливостей використано методи статистичної перевірки результатів дослідження, зокрема критерій Пірсона і пакет SPSS Statistic версії 17. Результати узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2

Психологічні кореляції екологічної свідомості контрольної та експериментальної груп

Позитивні статистично значимі зв'язки		Рівень статистичної значимості
Екологічна свідомість	«самопочуття»	$r_{xy} = 0,508$
	«активність»	$r_{xy} = 0,456$
	«настрій»	$r_{xy} = 0,461$
	Негативні статистично значимі зв'язки	
	«особистісна тривожність»	$r_{xy} = - 0,541$
	«нейротизм»	$r_{xy} = - 0,609$
	«шкала невротичного контролю (іпохондрії)»	$r_{xy} = - 0,748$
	«шкала песимістичності (депресії)»	$r_{xy} = - 0,657$
	«шкала емоційної лабільності (істерії)»	$r_{xy} = - 0,721$
		при $p \leq 0,01$

Виявлені кореляційні взаємозв'язки свідчать про взаємозалежність між екологічною свідомістю та станом психологічного здоров'я особи, зокрема самопочуттям, активністю та настроєм. Водночас встановлено певні особистісні

характеристики, переживання яких прямо протилежне стану психологічного здоров'я (особистісної тривожності, нейротизму, іпохондрії, депресії та істерії).

Висновки. Таким чином, саме на тлі поляризації акцентуацій можуть виникнути психопатологічні розлади (психопатії, гострі афективні реакції, девіаційні розлади поведінки, неврози тощо). Сучасна екологічно зорієнтована освіта повинна поєднати моральність і науковість, забезпечити трансформацію можливостей взаємодії людини і природи, а також формування здібностей людини для орієнтації в потоці екологічних реалій та установок щодо власного вибору в розвитку соціального критицизму.

Головна цінність нової системи освіти має відображати спрямованість на людину як особистість, що застосовує знання в контексті взаємодії з природою. Щоб подолати однобічність її розвитку, необхідно використовувати міждисциплінарний підхід в освіті. Впровадження дисципліни «Екологічна психологія» сприятиме вихованню та розвитку особистості здобувачів освіти в навчальних закладах, які переймаються проблемами екологічності щодо їх впливу на психосоматичне здоров'я. Курс екологічної психології забезпечить розкриття механізму взаємосприйняття людини та її оточення для формування позитивного здорового способу життя. Указані вище теоретико-методологічні та практичні розробки є вагомим внеском у вирішення проблеми розвитку екологічної свідомості в осіб із психосоматичними розладами.

Перспективами подальшого дослідження є формування готовності студентів до професійної самореалізації щодо безпеки діяльності в умовах екосередовища ЗВО.

Література:

1. Ордатій Н. М. Екологічні чинники психосоматичних дисфункцій у студентів закладів вищої освіти: монографія / під керівництвом Візніук І.М. Вінниця : Вид-во ТОВ «Друк», 2023, 260 с.
2. Vizniuk I., Ordatii N., Ordatii A. Environmental Consciousness of Students in VSPU Named After Mykhayl Kotsyubynsky in the Conditions of Quarantine Restrictions. Science and Education, 3(CLXXXVII), 2021, p. 38-45. Режим доступу: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2021-3-doc/2021-3-st5>
3. Vizniuk I., Ordatii N., Ordatii A. Ecological factors of psychosomatic disorders in the context of the transformation of the healthcare system. Modern science-Moderní věda Modern Science.Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros, 2021, № 8, с. 85- 92. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1BwWNvgdI_NSOF5AOKbbdGVy2H2jq_dIg/view

References:

1. Ordatii, N. M. (2023). Ekologichni chynnyky psykhsomatychnykh dysfunksii u studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Environmental factors of psychosomatic dysfunctions in students of higher education institutions]: monohrafiia /pid kerivnytstvom Vizniuk I.M. Vinnytsia: Vyd-vo TOV «Druk», 260 [in Ukrainian].

2. Vizniuk, I., Ordatii, N., Ordatii, A. (2021). Environmental Consciousness of Students in VSPU Named After Mykhayl Kotsyubynsky in the Conditions of Quarantine Restrictions [Environmental Consciousness of Students in VSPU Named After Mykhayl Kotsyubynsky in the Conditions of Quarantine Restrictions]. Science and Education, 3(CLXXXVII), 38-45. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2021-3-doc/2021-3-st5> [in Ukrainian].

3. Vizniuk, I., Ordatii, N., Ordatii, A. (2021). Ecological factors of psychosomatic disorders in the context of the transformation of the healthcare system [Ecological factors of psychosomatic disorders in the context of the transformation of the healthcare system]. Modern science-Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros, № 8, 85- 92. URL: https://drive.google.com/file/d/1BwWNvgdI_NSOF5AOKbbdGVy2H2jq_dIg/view [in Ukrainian].